

РОЛЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРА-ЕКОЛОГА

Постановка проблеми. Реалізація ідей Болонської угоди у вітчизняній системі освіти зумовила необхідність прийняття компетентнісного підходу як стратегії розвитку освіти, що підвищить якість професійної підготовки у вищих навчальних закладах (ВНЗ). Ці зміни змусили науковців переглянути вимоги до викладача вищої школи й удосконалити процес його підготовки в умовах магістратури з врахуванням ідей компетентнісно-орієнтованої освіти.

Аналіз попередніх досліджень. Проблемам формування професійної компетентності присвячені дослідження вітчизняних (В. Андрущенко, Р. Гуревич, І. Зязюн, І. Лозова, О. Шестопалюк та ін.) і зарубіжних (В. Адольф, Ю. Бабанський, Е. Зеєр, А. Маркова, В. Сластьонін та ін.) науковців. Водночас, питання формування професійної компетентності майбутнього викладача ВНЗ залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті – проаналізувати роль науково-педагогічної практики у формуванні професійної компетентності магістра-еколога.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність, на думку одного з основоположників компетентнісного підходу – Е. Зеєра, визначається, переважно, рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованим прагненням до безперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи [1, с. 73-74].

А. Маркова трактує професійну компетентність як системне явище, яке включає знання, уміння, навички, професійно значущі якості фахівця, що забезпечують виконання ним власних професійних обов'язків [2, с. 34].

Р. Гуревич зазначає, що показниками професійної компетентності є «загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь і навичок; уміння правильно розпоряджатися ними в процесі виконання своїх функцій; знання можливих наслідків певних дій; практичний досвід; результат праці людини; гнучкість методу, критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуально-психологічні якості й акмеологічні інваріанти» [3, с. 10].

У структурі сучасної вищої професійної освіти одним з етапів підготовки викладача ВНЗ є магістратура. В Україні магістр є проміжним ступенем між бакалавром (спеціалістом) і кандидатом наук. У Листі Кабінету міністрів України «Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» вказано, що «підготовка магістрів у системі вищої освіти спрямована на створення умов для творчого розвитку обдарованої особистості і підготовку фахівців за одним із функціональних напрямів діяльності: науково-дослідним (творчим), науково-педагогічним, управлінським» [4].

На думку В. Осадчого, метою підготовки магістрів є розвиток знань і наукового мислення, освоєння і закріплення навичок ведення наукової і педагогічної роботи; підготовка науково-педагогічних кадрів для ВНЗ та інших галузей професійної діяльності, до подальшого навчання в аспірантурі. Фахівець, який закінчив магістратуру, оволодіває поглибленими знаннями з педагогіки і психології, уміннями інноваційного характеру, навичками науково-дослідної, науково-педагогічної або управлінської діяльності, набуває певного досвіду використання одержаних знань, умінь, навичок у професійній діяльності [5, с. 129].

Важливою складовою підготовки магістрів за спеціальністю «Екологія та охорона навколишнього середовища» є науково-педагогічна практика. Ця практика має свої особливості, оскільки вона готує майбутнього фахівця до педагогічної діяльності у ВНЗ.

На думку Є. Маторіна, ціллю науково-педагогічної практики є формування і розвиток професійних знань і навичок магістрів у галузі обраної спеціальності, забезпечення безперервності і послідовності оволодіння ними професійною діяльністю відповідно до вимог, що висуваються до рівня підготовки випускників [6]. Заданий автор зазначає, що науково-педагогічна практика складається з двох взаємопов'язаних частин – наукової і педагогічної. Наукова складова практики має бути пов'язана з темою магістерської роботи і передбачати збір та систематизацію необхідних для її написання матеріалів. Такий вид діяльності магістра сприяє формуванню важливої складової професійної компетентності магістра – індивідуальної професійної компетентності. Педагогічна складова практики передбачає участь магістра у навчально-виховному процесі та його підготовку до здійснення освітнього процесу у ВНЗ. Ця складова практики забезпечує формування спеціальної і соціальної складових професійної компетентності [6].

В. Горлачов і К. Ігумнова вважають, що науково-педагогічна практика спрямована на формування професійної компетентності магістрів-екологів на основі набуття професійного досвіду у вирішенні педагогічних і дослідницьких завдань у галузі екологічної освіти [7].

На основі аналізу складових галузевого стандарту вищої освіти (освітньо-кваліфікаційної характеристики й освітньо-професійної програми магістра за спеціальністю «Екологія та охорона навколишнього середовища» ми виділили компетенції, оволодіння якими забезпечує науково-педагогічна практика:

- дослідницькі компетенції: здатність аналізувати результати наукових досліджень і застосовувати їх під час вирішення конкретних освітніх і дослідницьких завдань; готовність самостійно здійснювати наукові дослідження з використанням сучасних наукових методів; готовність використовувати індивідуальні креативні здібності для вирішення дослідницьких завдань;

- педагогічні компетенції: здатність розробляти і проводити різні організаційні форми навчальних занять у вищій школі; готовність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології і засоби навчання; здатність застосовувати інноваційні технології навчання; готовність використовувати сучасні методи контролю навчальних досягнень студентів; здатність розробляти і проводити навчально-виховні заходи у вищій школі;

- загальнонаукові компетенції: готовність використовувати знання сучасних проблем науки та освіти у вирішенні освітніх і професійних завдань; здатність застосовувати наукові методи у педагогічних дослідженнях;

- спеціалізовано-професійні компетенції: здатність здійснювати професійну й особистісну самоосвіту, проектувати майбутню освітню траєкторію і професійну кар'єру.

Отже, виходячи з позицій компетентнісного підходу, ціллю науково-педагогічної практики, на нашу думку, є підвищення рівня професійної компетентності магістра-еколога у результаті формування дослідницьких педагогічних, загальнонаукових і спеціалізовано-професійних компетенцій.

Основними видами діяльності магістрів під час науково-педагогічної практики є навчальна, методична, науково-дослідна і виховна.

Навчальна робота передбачає відвідування та аналіз навчальних занять викладачів; участь у проведенні лекційних занять у якості асистента; проведення практичних, семінарських і лабораторних занять.

Методична робота практиканта полягає в опрацюванні навчальної і навчально-методичної літератури; розробці навчально-методичних матеріалів з дисциплін; підготовці до проведення лабораторних, практичних і семінарських занять; вивченні передового педагогічного досвіду і використанні його у своїй педагогічній діяльності.

Науково-дослідна складова практики передбачає ознайомлення з науковою і науково-методичною літературою; вивчення досвіду навчально-виховної роботи

викладача-наставника та інших викладів кафедри; проведення педагогічних міні-досліджень.

Виховна діяльність практиканта – це розробка і проведення навчально-виховних заходів у вищій школі, а також формування навичок використання можливостей навчальних дисциплін у вихованні студентської молоді.

Перераховані види роботи магістра-еколога під час науково-педагогічної практики сприяють його переключенню на зовсім новий вид діяльності – педагогічну діяльність. В основу розробки завдань для різних видів робіт має бути покладений компетентнісний підхід, який сприяє формуванню професійної компетентності.

На основі аналізу основних видів діяльності студентів під час науково-педагогічної практики встановлено її роль у формуванні професійної компетентності. Науково-педагогічна практика магістрів-екологів дає можливість: закріпити знання, уміння і навички, отримані в процесі вивчення дисциплін магістерської програми; ознайомитися з досягненнями психолого-педагогічних наук і методиками викладання навчальних дисциплін; оволодіти методиками підготовки і проведення різних форм навчальних занять; вивчити досвід викладачів-наставників та ознайомитися з педагогічними інноваціями; навчитися використовувати передовий педагогічний досвід у власній діяльності; удосконалити навички самоосвіти і самовдосконалення.

Також, під час практики студенти вчаться проводити педагогічні міні-дослідження, створювати власні педагогічні інновації і впроваджувати їх у навчально-виховний процес у ВНЗ. Усе це сприяє формуванню професійної компетентності.

Висновки. Таким чином, науково-педагогічна практика магістрів-екологів є джерелом нових знань, розвиває професійні вміння та навички майбутніх викладачів ВНЗ. Під час практики відбувається переростання знань у переконання, у екологічно-доцільну діяльність, що є основними компонентами професійної компетентності майбутніх магістрів-екологів.

Література:

1. Зеер Е.Ф. Технология профессий : учеб. пособ. / Е.Ф. Зеер. – М. : Академия, 2003. – 336 с.
2. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. , 1996. – 308 с.
3. Гуревич Р.С. Педагогическая компетентность і профессионализм педагога / Р.С. Гуревич // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 28 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2011. – 529 с. – С. 9-14.
4. Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) [Електронний ресурс] : Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-168 від 25.04.2001. – (Нормативний документ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України). – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v-168290-01>.
5. Осадчий В. Місце магістратури у системі підготовки педагога вищої школи // Вісник Черкаського національного університету. – Серія: Педагогічні науки. – Випуск 124. – Черкаси : ЧНУ. – 2008. – С. 125-133.
6. Маторин Е.Б. Роль магистерской научно-педагогической практики в формировании профессиональной компетентности учителя как будущего менеджера образования [Електронний ресурс] // Международная заочная научно-практическая конференция «Личность и общество: актуальные проблемы педагогики и психологии». – Россия, г. Новосибирск, 27 ноября 2012 г. – Режим доступа: <http://sibac.info/index.php/2009-07-01-10-21-16/5160-2012-12-06-15-44-55>.
7. Игумнова Е.А., В.П. Горлачев. Формирование профессиональной компетентности у магистрантов экологического образования в процессе научно-педагогической практики [Електронний ресурс] // Ученые записки ЗабГГПУ. – № 5. – 2012. – С. 83-88. – Режим доступа: <https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:tsmwmx2ZGX8J:uchzap.ru/ru/journals>.

У статті проаналізовано поняття «професійна компетентність». Охарактеризовано основні види роботи магістрів під час науково-педагогічної практики. З'ясовано роль науково-педагогічної практики у формуванні професійної компетентності магістра-еколога.

Ключові слова: професійна компетентність, підготовка магістра, науково-педагогічна практика.

В статті проаналізовано поняття «професиональная компетентность». Охарактеризовано

основные виды работы магистров во время научно-педагогической практики. Установлена роль научно-педагогической практики у формировании профессиональной компетентности магистра-эколога.

Ключевые слова: *профессиональная компетентность, подготовка магистра, научно-педагогическая практика.*

The conception of «professional competence» is analyzed in the article. The basic types of work of master's degrees during scientifically pedagogical practice are described here. The role of scientific-pedagogical practice in forming of professional competence of master's degree of ecology is found out.

Keywords: *professional competence, preparation of master's degree, scientifically pedagogical practice.*